

Protocol hoogbegaafdheid
Rotterdamse Montessorischool
December 2017

Inhoud

Algemene inleiding.....	3
Doel van het protocol.....	4
Signalering.....	5
Onderbouw.....	5
Midden- en bovenbouw.....	5
Kerdoelen en verrijking.....	6
In de klas.....	7
Buiten de klas.....	8
Middenbouw.....	8
Bovenbouw.....	8

Algemene inleiding

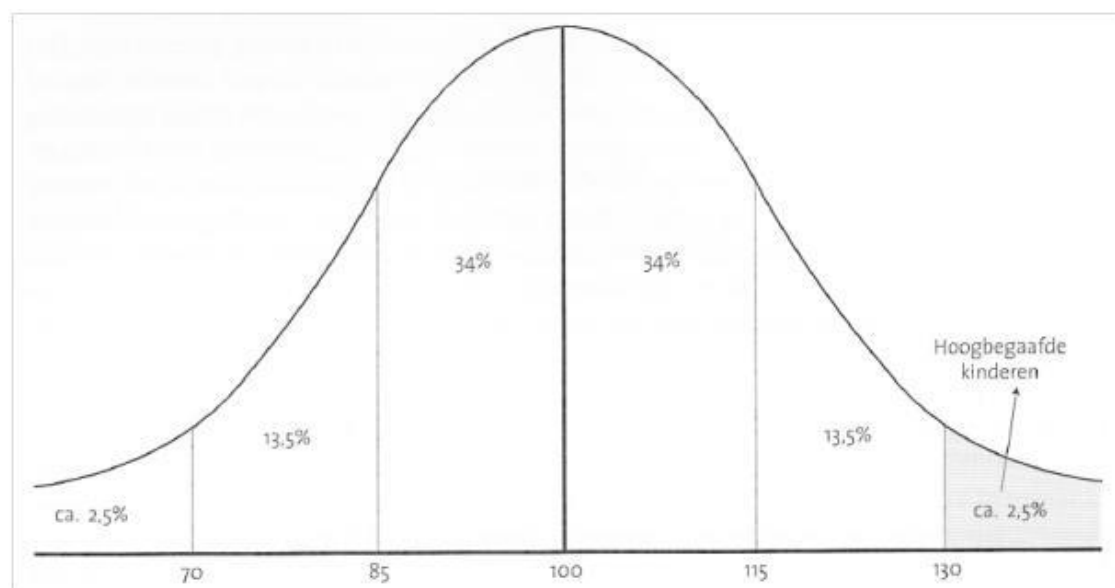
Allereerst is het van belang een definitie van hoogbegaafdheid te beschrijven die wordt gebruikt in het onderzoek. Renzulli, Mönks en Heller hebben een grote bijdrage geleverd in het denken over begaafdheid (Koenderink, 2012; Kieboom, 2015; Algra, 2009). Toch lijkt het dat men het niet eens kan worden wat betreft een definitie over (hoog)begaafdheid (Hoogeveen e.a., 2004). In verscheidene definities worden altijd intelligentie of excellentie teruggevonden. Andere begrippen die worden teruggevonden in de definities zijn; motivatie, creativiteit en omgevingsfactoren.

Twee voorbeelden van definities:

- Begaafdheid is de interactie tussen drie aanlegfactoren – een bovengemiddelde intelligentie, een hoog niveau van taakgerichtheid en een hoog niveau van creativiteit. Kinderen die in staat zijn om deze kenmerken te ontwikkelen en ze toe te passen binnen enig domein van menselijke prestaties noemen we begaafd of getalenteerd (Renzulli, 1978).
- In de definitie die Gagné geeft over begaafdheid en talent zien we dat begaafdheid kan bestaan zonder dat er sprake is van leren – het gaat dan immers om spontaan tot uiting komende capaciteiten -, maar dat talent niet kan ontstaan zonder enig leerproces. Voor het onderwijs is de invloed op het individuele leerproces van een leerling om van begaafdheid tot talent te komen de grootste uitdaging.

De definitie die in dit protocol wordt aangehouden is als volgt:

(Hoog)begaafdheid uit zich door middel van creativiteit, motivatie en een groot leervermogen vanuit het kind. De omgeving is van groot belang bij de ontwikkeling en de uiting van de (hoog)begaafdheid. De omgeving zal zich moeten aansluiten en afstemmen op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling, zodat de leerling tot optimale ontwikkeling kan komen.

Normaalverdeling van intelligentie (Gagné).

De theoretische aanname van het aantal begaafde en hoogbegaafde leerlingen in de organisatie, maken dat de organisatie in de dagelijkse praktijk alert moet zijn op begaafdheid. Buijssen-Duran (2015) stelt daarnaast dat hoogbegaafde leerlingen vaak een discrepantie hebben tussen de cognitieve ontwikkeling en de ontwikkeling van de executieve functies. Dit heeft volgens haar als reden dat de (hoog)begaafde leerling zich in hoog tempo ontwikkelt op het cognitieve gebied en dat de ontwikkeling van de executieve functies minder snel gaan. Koenderink (2015) sluit zich hierbij aan, waarbij hij stelt dat de reden van deze onderontwikkeling is dat zij deze nooit of weinig nodig hebben gehad in hun schoolloopbaan. Als organisatie zien wij het belang van goed ontwikkelde executieve functies. Om deze reden willen wij in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen ons meer richten op deze ontwikkeling.

Executieve functies is een neurologisch concept dat verwijst naar de hogere cognitieve processen die nodig zijn om activiteiten te plannen en te sturen.
(Dawson & Guare, 2015, pag. 9.)

Executieve functies die een beroep doen op denkvaardigheden	
Planning	Het kind is in staat plannen te maken om een gesteld doel te bereiken, hierbij moet een keuze gemaakt worden in het aandacht schenken of juist niet.
Organisatie	Het kind is in staat om te ordenen.
Timemanagement	Het kind is in staat om de tijd in acht te nemen met taken of activiteiten die het uitvoert. Daarnaast is hij in staat de tijd op een realistische manier te verdelen.
Werkgeheugen	Het kind is in staat om eerder geleerde vaardigheden en kennis toe te passen in een nieuwe situatie.
Metacognitie	Het kind is in staat te reflecteren op het eigen handelen.
Executieve functies die een beroep doen bij het aansturen van gedrag	
Reactie-inhibitie	Het kind is in staat een situatie eerst te beoordelen en kan nagaan welke reactie nodig is.
Emotieregulatie	Het kind is in staat zijn emoties te reguleren om doelen te behalen.
Taakinitiatie	Het kind is in staat om direct en efficiënt aan een taak te beginnen.
Volgehouden aandacht	Het kind is in staat om zich te concentreren op een situatie of taak zonder afgeleid te raken.
Flexibiliteit	Het kind is in staat een plan opnieuw te bekijken, wanneer er een verandering plaatsvindt.
Doelgericht doorzettingsvermogen	Het kind is in staat om een doel te stellen en dit te behalen.

Figuur 6. Executieve functies (Dawson &Guare, 2015)

Doel van het protocol

Als organisatie willen wij zorg dragen voor onze (hoog)begaafde leerlingen. Hierbij maken wij gebruik van twee verschillende protocollen, één voor de onderbouw en één voor de midden- en bovenbouw. In hoofdstuk.. valt er meer te lezen over deze protocollen.

Speerpunten in dit protocol zijn:

- Een vroege signalering;
- Eén of meerdere deskundige in de organisatie;
- Aandacht voor de executieve functies;
- Een doorlopende leerlijn omtrent de cognitieve ontwikkeling;
- Een doorlopende leerlijn omtrent executieve functies.

Om het doel van het protocol te bereiken, is er een werkgroep hoogbegaafdheid opgesteld. Deze werkgroep is opgesteld uit verschillende personen. De beide intern begeleiders (OB + MB/BB), twee talentbegeleiders en twee groepsleerkrachten. Er is rekening gehouden met een vertegenwoordiging vanuit alle bouwen, zodat het protocol schoolbreed gedragen kan worden.

De werkgroep hoogbegaafdheid heeft als taak het protocol jaarlijks door te nemen en eventueel aan te passen. Daarnaast bewaken zij de procedures die in dit protocol zijn opgenomen.

Nog van belang is te vermelden dat er minimaal één talentbegeleider uit deze werkgroep is opgenomen in het zorgteam binnen school.

Signalering

Onderbouw

Stukje knappe kleuters (vragen aan Mireille en/of Mieke)

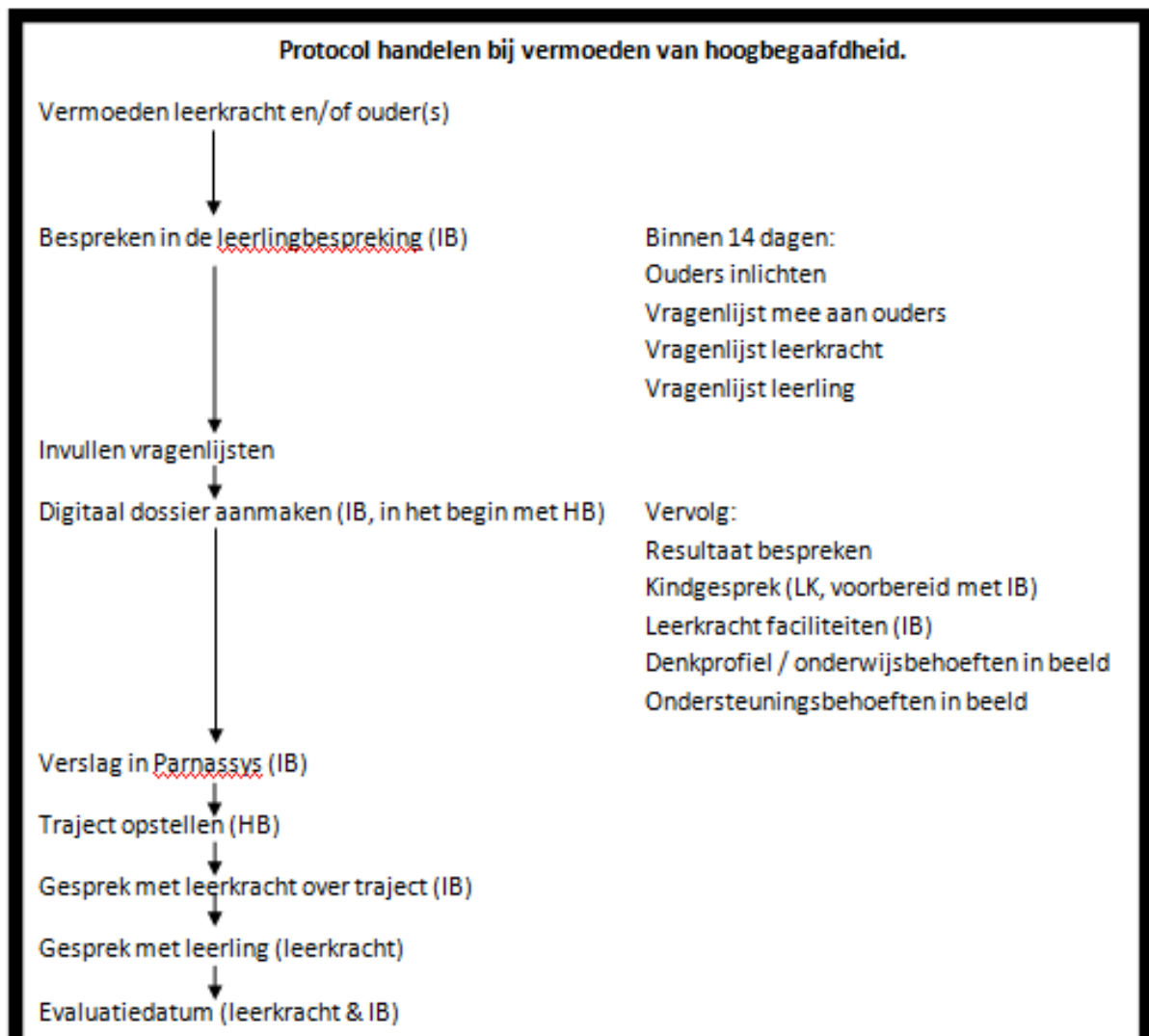
Midden- en bovenbouw

Door middel van de quickscan van Hoogbegaafdheid-In-Zicht wordt er aan de start van ieder jaar een overzicht gemaakt per groep. Hierbij moet rekening worden gehouden met de subjectiviteit, omdat iedere leerkracht anders naar zijn of haar leerlingen kijkt.

Het streven is om voor de herfstvakantie alle quickscans te hebben geanalyseerd, zodat er na de herfstvakantie met de werkgroep hoogbegaafdheid kan worden gekeken naar leerlingen die als mogelijk begaafd uit deze screening komen.

Deze leerlingen worden door de intern begeleider of talentbegeleider uit de werkgroep besproken met de leerkracht. Vervolgens wordt er een plan gemaakt hoe we de leerling kunnen helpen. Hierbij ligt de nadruk op het ontwikkelen van de executieve functies.

Naast het signaleren met de quickscan is het wenselijk dat een leerkracht ook later in het jaar zelf een leerling kan signaleren op mogelijke begaafdheid. Ook is het mogelijk dat ouders hun kind signaleren en dit naar de leerkracht uitspreken. Als dit het geval is, wordt het onderstaande stroomschema gevolgd.

Deze vragenlijst is afkomstig uit Hoogbegaafdheid-In-Zicht en bestaat uit drie verschillende lijsten. Leerling, leerkracht en ouder(s) vullen de vragenlijst in en zo ontstaat er een helder beeld over de leerling.

Als organisatie hebben wij besloten dat een leerling geen intelligentieonderzoek nodig heeft om als getalenteerd leerling te worden behandeld. De keuze voor een dergelijk onderzoek ligt bij de ouders. Wel kan de organisatie een ouder aanraden dit onderzoek te doen, echter is verplichten niet mogelijk.

Kerdoelen en verrijking

Het streven is dat de leerling op de basisschool alle kerndoelen die hierbij horen zal behalen. Om dit streven te behalen, zorgen wij in de organisatie voor voldoende leermiddelen die bijdragen aan deze kerndoelen. Als montessorischolen werken wij op een andere manier dan reguliere scholen, waardoor het compacten van leerstof enigszins bemoeilijkt wordt. Wij kunnen weinig tot geen gebruik maken van routeboekjes. Anderzijds maakt het montessorionderwijs het voor ons mogelijk om meer topdown te werken en te verdiepen.

Als organisatie profileren wij ons, door in ons leerstofaanbod filosofie en aandacht voor cultuur, door middel van projecten, op te nemen.

In de klas

Wanneer een leerling als mogelijk begaafd wordt gesignaleerd, wordt er in samenspraak met ouders, intern begeleider, leerkracht en eventueel talentbegeleider een handelingsplan opgesteld. Deze wordt in Parnassys gezet en heeft altijd een evaluatiedatum.

In de klas kan het werken met een begaafde leerling bestaan uit het uitdagen met behulp van leerstof uit het reguliere aanbod, maar ook kan een leerling in de verbreding worden uitgedaagd. Het montessorionderwijs maakt het mogelijk dat een leerling zich verdiept in bepaalde wiskundige materie, natuurgerelateerde problemen, maatschappelijke problemen, etc.. Door de zelfstandig werktijd in de klas kan een leerling zijn tijd zelf inplannen en kan een deel van de verantwoordelijkheid van de uitdaging bij de leerling worden neergelegd.

Als werkgroep zijn wij ons ervan bewust dat niet iedere leerkracht voldoende handvatten en kennis heeft om met een begaafde leerling te werken. Daarom zijn alle leden van de werkgroep aanspreekbaar voor leerkrachten. Zij kunnen hulp en ondersteuning bieden als dit nodig blijkt. Ook kan het zo zijn dat één persoon uit de werkgroep signaleert dat een bepaalde leerkracht hulp nodig heeft en de hulp en ondersteuning uit zichzelf aanbiedt. Wanneer een leerkracht hulp en ondersteuning krijgt, wordt dit met de coördinator hoogbegaafdheid besproken.

Is het mogelijk dat Melissa/Aberdien volgend jaar opnieuw intervisie start? Dan wordt dit in het protocol opgenomen. Voorwaarde is wel dat op de nieuwe jaarplanning intervisiebijeenkomsten worden ingeroosterd.

Buiten de klas

Middenbouw

In de middenbouw kan ervoor worden gekozen om een leerling buiten de klas te begeleiden. Deze begeleiding is in handen van één van de talentbegeleiders uit de werkgroep hoogbegaafdheid. Samen met de leerkracht kijkt de talentbegeleider naar de leerling en wordt er keuze gemaakt voor één specifieke executieve functie die wordt geoefend in de tijd buiten de klas. Er wordt zoveel mogelijk individueel gewerkt met middenbouwleerlingen.

Vervolgens gaat de talentbegeleider één keer per week aan de slag met de leerling. Deze bijeenkomsten houden korte gesprekjes in, waarin wordt gekeken naar de executieve functie die wordt getraind. Bij het trainen van de executieve functie wordt er gebruik gemaakt van de dagelijkse activiteiten uit de klas. Er komt geen extra werk, behalve als dit nodig blijkt. Is dit het geval, wordt het eerst besproken met de coördinator hoogbegaafdheid, intern begeleider en leerkracht.

Bovenbouw

In de bovenbouw worden leerlingen uit de klas gehaald door één van de talentbegeleiders van de werkgroep hoogbegaafdheid. Dit gebeurt in groepsverband, waarbij er klasoverstijgend wordt gewerkt.

Hierbij wordt er gewerkt aan de executieve functies door middel van spel en kleine opdrachten. De nadruk ligt veel op samenwerken en leren leren. Daarnaast krijgen de leerlingen een opdracht mee waaraan zij in de klas kunnen werken.